

MINIMÁLNÍ MZDA Z POHLEDU RAKOUSKÉ EKONOMIE

IDA KAMENIŠČÁKOVÁ

Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstrakt

Příspěvek se zabývá analýzou triangulárních intervencí se zaměřením na regulaci cen v české legislativě. Je aplikovaný na regulaci cenových prahů, konkrétně minimální mzdu a její existenciální odůvodnění z pohledu rakouské liberální ekonomie. Regulaci a kontrolu cen umožňuje v české legislativě zákon o cenách a minimální mzdu definuje zákoník práce. Ve vztahu k změně tržní ceny může být regulace buď účinná, nebo neúčinná. Příspěvek poukazuje na slabá místa a kritizuje pohled na minimální mzdu jako na prostředek ochrany zaměstnanců.

Klíčová slova

Ekonomie, intervence, cenové regulace, minimální mzda.

Abstract

The conference paper is dealing with the triangular interventions focused on the price regulation in Czech legislation. It is applied to the regulation of price thresholds, particularly minimal wage and its rationalisation from the point of view of Austrian liberal economy. The regulation and the price control is allowed in Czech legislation by the Price Low and the minimal wage is defined in the Labor Code. In relation with the market price, the regulation can be efficient or inefficient. The paper is focusing on the weaknesses of such point of view and is criticizing the minimal wage as a mean of employee's protection.

Key words

Economics, Intervention, Price Regulation, Minimal Wage.

1. ÚVOD

Rakouská škola kritizuje zdůvodnění, že minimální mzda je v legislativě ukotvená proto, aby ochraňovala zaměstnance. Vědeckým způsobem obhajuje názor, že skutečnost je přesně opačná, tedy že minimální mzda je právě původcem problémů, před kterými by měla ochraňovat. Daný příspěvek se zabývá analýzou triangulárních intervencí, konkrétně cenových regulací a s nimi spojenou regulaci cenových prahů na trhu práce. Poukazuje na názory rakouské liberální ekonomie, alternativního proudu dnešní ekonomické teorie. Cílem je přimět čitatele k zamyšlení se nad danými názory a ujasnění si některých poznatků o existenci minimálních cen a jejich ochranné funkci.

Druhá kapitola definuje triangulární intervence a vyčleňuje jejich místo v ekonomické teorii. Ukotvuje cenové regulace do české legislativy.

Kapitola třetí se konkretizuje v souvislosti s cenovými regulacemi na úřední stanovování ceny, přesněji cenového prahu. Definuje minimální mzdy podle českého právního řádu. Věnuje se problematice účinnosti a neúčinnosti cenových regulací v souvislosti s vlivem na změnu tržní ceny.

Čtvrtá kapitola zdůvodňuje existenci minimálních mezd. Představuje kritiku podle názorů rakouské školy.

2. CENOVÉ REGULACE

Když útočník přinutí dvojici lidí ke směně, nebo když jim ve směně klade odpor¹, dochází k triangulárním intervencím. Jedním z druhů triangulárních intervencí jsou i regulace cen². Regulace cen se zabývají podmínkami směny a mají odraz ve výrobě. Ceny nejsou regulovány jenom na trhu zboží a služeb, a tedy se netýkají jenom cen spotřebitelských statků, nýbrž všech cen, a tak se cenové regulace vztahují také na ceny kapitálových statků, cen půdy, práce atd.

V ekonomické teorii bojují školy mezi sebou, jestli stát nesmí nebo musí ekonomiku intervenovat. Daný příspěvek je psaný z pohledu rakouské liberální školy a především bude čerpáno z názorů Rothbarda, jejího významného představitele. Rakouská škola představuje alternativní proud ekonomie a v dnešní době velice prosazovaný a uznávaný nejenom na českých ale i na světových prestižních univerzitách.

V české legislativě umožňuje regulaci a kontrolu cen zákon č. 526/1990 Sb., zákon o cenách, ve znění pozdějších změn³. Vztahuje se na zboží, tedy jak na výrobky, výkony, práce a služby, které jsou určené pro domácí trh, ale také které jsou na domácí trh dováženy, nebo z něj do zahraničí vyváženy. Zákon se vztahuje dále také na převody práv, převody a přechody vlastnictví k nemovitostem a užívacích práv k nemovitostem. Ceny jsou regulovány úředním stanovením cen⁴, věcným usměrňováním cen⁵, časovým usměrňováním cen⁶ a cenovým moratoriem⁷. Poslední dvě možnosti jsou dnes spíše teoretické a v praxi se nepoužívají.

3. MINIMÁLNÍ MZDY

Daný příspěvek je zaměřený na úřední stanovování cen, konkrétně na cenový práh s aplikací na trh práce. Na trhu práce je stanovována minimální cena, tedy mzda podle zákoníku práce⁸, přesněji v § 111. Je definována jako nejnižší přípustná výše odměny za práci v pracovněprávním vztahu. Mzda, plat nebo odměna z dohody nesmí být nižší než minimální mzda. Do mzdy a platu se nezahrnuje mzda ani plat za práci přesčas, příspěvek za práci ve

¹ ROTHBARD, Murray Newton: *Ekonomie státních zásahů*. Liberální institut, Praha: 2005, str. 103, ISBN 80-86389-10-3.

² Kromě regulací cen zařazuje Rothbard mezi triangulární intervence také regulace produktu.

³ Zákon č. 526/1990 Sb. ze dne 27. listopadu 1990 o cenách. Změna: 135/1994 Sb. Změna: 151/1997 Sb. Změna: 29/2000 Sb. Změna: 141/2001 Sb. Změna: 276/2002 Sb. Změna: 124/2003 Sb. (část). Změna: 354/2003 Sb. Změna: 124/2003 Sb. Změna: 484/2004 Sb.

⁴ Úřední stanovení ceny znamená stanovení ceny maximální, minimální nebo pevné.

⁵ Věcné usměrňování cen spočívá ve stanovení podmínek pro sjednání cen cenovými orgány. Sem patří maximální rozsah možného zvýšení cen v určitém období, nebo maximální podíl, v němž je možné promítnout do ceny zvýšení cen určených vstupů v určitém období, nebo závazný postup při tvorbě ceny nebo její kalkulaci.

⁶ Časově usměrňovanými cenami se rozumějí ceny zboží, pro sjednání jejichž zvýšení cenový orgán stanoví minimální časový předstih pro ohlášení uvažovaného zvýšení ceny, nebo minimální lhůtu, po jejímž uplynutí lze uvažované zvýšení ceny uskutečnit, nebo časově omezený zákaz opětovného zvýšení ceny.

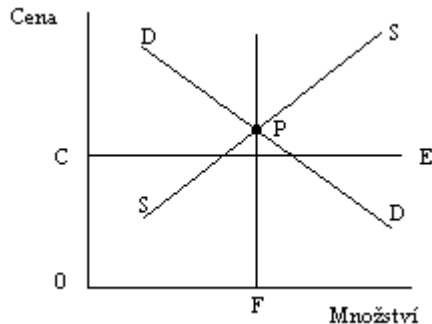
⁷ Cenovým moratoriem se rozumí časově omezený zákaz zvyšování cen nad dosud platnou úroveň na trhu daného zboží.

⁸ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

svátek, za noční práci, za práci ve ztíženém pracovním prostředí a za práci v sobotu a v neděli.

Úřední stanovení ceny minimální může být účinné nebo neúčinné. Neúčinná regulace je v případě, kdy regulace nemá vliv na tržní cenu. Neúčinná regulace cenového prahu nastává, když stanovená minimální cena je nižší než tržní cena, viz obrázek 1.

Obr. 1: neúčinná regulace minimální ceny

Rovnovážná cena P je stanovena svobodným trhem v místě, kde se protínají křivky nabídky S a poptávky D po určitém zboží. Úředně stanovená minimální cena, pod kterou je prodej daného zboží zakázán je na úrovni CE . Regulovaná minimální cena CE je pod úrovní P , proto daná regulace je označována jako neúčinná.

Rothbardova kritika neúčinné regulace poukazuje na to, že neúčinná regulace je teoretická, nepraktická a vytváří bezvýznamná pracovní místa pro státní úředníky⁹. Kdyby tedy minimální cena byla stanovena na nižší úrovni než na jaké ji utváří trh, není důvod jejího zakotvení v zákonu. Názory Rothbarda jsou v mnohém ovlivněny Misesem. Ten ve svém díle vymezuje efektivní právo¹⁰. Vysvětluje proč společenský systém podložený vlastnictvím je jediný možný. Jako Misesův učenec psal Rothbard v Misesovské tradici a své dílo vystavěl na základech individualismu, subjektivismu a praxeologii.

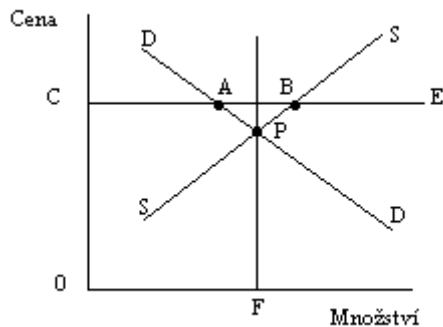
Účinná cenová regulace je v případech, kdy regulovaná cena mění cenu na svobodném trhu. Změna ceny na svobodném trhu způsobená účinnou cenovou regulací prostřednictvím minimální ceny je v situacích, kdy úřední stanovení cenového prahu je nad tržní cenou. V těchto případech není úředně stanovená cena na úrovni rovnovážné ceny a nemůže tedy dojít k vyčistění trhu.

Důsledky účinné regulace při minimální ceně demonstruje obrázek 2.

⁹ Opakovaná citace: Rothbard, 2005, str. 104.

¹⁰ MISES, Ludwig von: Liberalism. Foundation for Economic Education, 1985, str. 19.

Obr. 2: účinná regulace minimální ceny

Rovnovážná tržní cena P se utváří v bodě, kde se křivka nabídky S protíná s křivkou poptávky D . Cenový práh je stanoven na úrovni CE , pod kterým je prodej zboží zakázán. Regulovaná minimální cena CE je nad úrovní P , mění cenu tržní, a proto je regulace označována jako účinná. Když je cena na této regulované úrovni, je nabízené množství větší než množství poptávané, a to o velikost AB . Cenový práh tedy uměle vytváří přebytek AB , který nelze prodat. Nepřirozeně vysoká cena na jedné straně odrazuje spotřebitelskou poptávku, a na druhé straně přitahuje do odvětví zdroje. Jenomže ostatní odvětví, kde zdroje lépe slouží majitelům a spotřebitelům, se opouští a tyto zdroje se přesouvají do tohoto odvětví, kde se produkuje nadměrně a neefektivně, a v důsledku toho se trpí ztrátami. Intervence do kritérií, podle kterých se rozhodují podnikatelé, ničí vyrovnávací procesy a nese s sebou chybnou alokaci zdrojů při uspokojování přání spotřebitelů. Za jinak nezměněných okolností umělý neprodaný přebytek bude ještě zesilovat při elastičtější nabídce.

Kdyby tedy byla zákonem stanovena minimální cena na úrovni vyšší, než kde ji tvoří trh, byla by tato regulace označována jako účinná regulace ve smyslu změny tržní ceny. Množství nabízené práce by tak převyšovalo množství poptávané práce. Domácnosti by nabízely větší množství práce než jaké firmy poptávají. Na trhu by vznikal přebytek nabídky práce a nezaměstnaní by nedokázali najít uplatnění.

4. KRITIKA EXISTENCE MINIMÁLNÍCH MEZD

Bez ohledu na to, jestli jsou na českém trhu práce mzdy regulovány účinně nebo neúčinně v souvislosti na změnu tržní ceny, je existence minimálních mezd Rothbardem ostře kritizována. Kdyby rovnovážné mzdy určené svobodným trhem byly nad úrovní minimální mzdy, není důvod pro existenci minimálních mezd. Zákaz pod těmito mzdami by byl čistě teoretickou záležitostí, která by uměle vytvářela a udržovala místa pro státní úředníky zabývající se touto problematikou.

V situaci opačné, tedy kdyby minimální cena byla stanovena nad trhem určenou mzdou, jednalo by se už o regulaci účinnou. Odměňování zaměstnanců ve výši mzdy, kterou by stanovil trh, by bylo zákonem znemožněno a nedocházelo by tak k vyčištění trhu. Regulovaná minimální mzda by změnila tržní cenu. Kamenem úrazu je fakt, že tato změna by s sebou nesla také vznik přebytku. Nabízené množství práce zaměstnanci by převyšovalo firmami nabízené množství práce. Nezaměstnaní, i kdyby chtěli, nemůžou v koherenci zákona být zaměstnaní za nižší mzdu. Vyvíjí se tak tlak na vznik nezaměstnanosti v případě dodržování zákona na jedné straně, na straně druhé na vznik černého trhu v případě černého zaměstnávání pod zákonem stanovenou minimální mzdou.

Minimální cena je tak původcem neuspokojení nabídky práce ze strany domácností. Nezaměstnaní nemohou najít uplatnění, vzniká přebytek poptávky práce u určitých druhů profesí. Nerovnováha mezi nabídkou a poptávkou po práci vyvíjí přesvědčení, že východiskem z daného problému je zpřísnění, zvýšení a větší regulace minimální mzdy. Vzniká umělý dojem a závislost na její existenci.

Také není uspokojená ani poptávka firem po pracovní síle. Zaměstnavatelé nemohou zaměstnat pracovníky za nižší mzdu než stanovuje zákon. Jsou si vědomí toho, že existují ohrožené skupiny, které by za nižší mzdu byly schopné a ochotné pracovat. Zaměstnavatelé jsou uměle odrazováni od zaměstnávání takovýchto skupin. Nepřirozeně vysoká mzda způsobuje neefektivnosti.

5. ZÁVĚR

V příspěvku je poukázáno na skutečnost, že minimální mzda nepředstavuje prostředek ochrany trhu. Nabídku práce neochraňuje před nedoceneným ohodnocením a poptávku po práci nestimuluje k zaměstnávání. Současná ekonomická teorie posuzuje minimální mzdu jako prvek ochrany zaměstnanců před diskriminací, avšak z pohledu rakouské ekonomie právě minimální mzda je původcem neefektivností na trhu práce.

Podle Rothbarda minimální mzda je důvod, proč na trhu práce vzniká přebytek pracovních sil a je tedy hlavní příčinou nezaměstnanosti. Cílem daného konferenčního příspěvku bylo přimět čitatele zamyslet se nad těmito názory rakouské školy, aby si vytvořil vlastní pohled na danou problematiku a aby si ujasnil některé poznatky o sociální politice a existenci minimálních mezd.

V dnešní době v souvislosti s finanční krizí vzniká tlak na utvrzení si mnohých příčin ekonomických jevů a důsledků státních regulací. V ekonomické teorii se otevírají mnohé otázky a jsou patrné častější potřeby pro vyřešení problémů, a to nejenom ekonomických. Poznatky z alternativních proudů v ekonomických teoriích, ke kterým se řadí také rakouská liberální ekonomie, nacházejí popří hlavnímu proudu také své místo pro další bádání a čteněji i své praktické uplatnění při tvorbě hospodářské politiky.

Literatura:

- Mises, Ludwig von: Liberalism. Foundation for Economic Education, 1985.
- Rothbard, Murray Newton: Ekonomie státních zásahů. Liberální institut, Praha: 2005, ISBN 80-86389-10-3.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.
- Zákon č. 526/1990 Sb. ze dne 27. listopadu 1990 o cenách. Změna: 135/1994 Sb. Změna: 151/1997 Sb. Změna: 29/2000 Sb. Změna: 141/2001 Sb. Změna: 276/2002 Sb. Změna: 124/2003 Sb. (část). Změna: 354/2003 Sb. Změna: 124/2003 Sb. Změna: 484/2004 Sb.

Kontaktní údaje na autora – email:

idakameniscakova@mail.muni.cz